

L'Argentina per a espanyols

Francesc Serrano/ Llicenciat en Història. Membre del Consell Nacional del PSC

Des de desembre de 2000, els mitjans de comunicació han estat situant en portada la denominada crisi argentina. Hem vist reiteradament en els nostres aparells de televisió multituds assaltant supermercats i enormes manifestacions contra el govern (qualsevol d'ells; hi va haver fins al menys cinc caps d'Estat en deu dies) que desfilaven fent sonar les seves cassoles per palesar el seu rebuig. Amb inevitables morts quan el descontent s'ha transformat en fúria davant la impotència de trobar solucions.

Que aquesta preeminència informativa hagi estat substituïda pel Prestige o per la crisi d'Iraq, no trau que segueixin sent impactants i incomprensibles les notícies que ens arriben d'aquell país germà.

La història més immediata de l'Argentina sembla la història d'un país que dilapida una immensa riquesa en un termini breu de temps. Estem parlant d'una nació que al voltant de 1930, i referint-nos només a termes econòmics, tenia uns nivells d'ingressos i salaris en valors reals iguals o superiors, per exemple, a Suïssa, Alemanya, França, Itàlia i evidentment Espanya. Les seves exportacions eren similars a les del Canadà. La seva taxa de creixement era la segona del món, etc. I ara? El conjunt de la nació argentina ha disminuït el seu nivell de vida en un 70% i el PIB ha baixat un 17%. Un sistema fiscal sense credibilitat, amb una baixa recaptació impositiva i un alt grau d'evasió, que penalitza els sectors més desfavorits. Almenys 2,3 milions de nens estan mal alimentats i el 60% de la població, més de 20 milions de persones, té ingressos inferiors a 200 dòlars mensuals, xifra que el mateix govern federal argentí ha fixat com a llindar de la pobresa.

Què ha passat? Per què el 30 per cent dels argentins vol emigrar d'un país que es considerava terra d'oportunitats i que ha rebut al llarg de més d'un segle milions d'immigrants?

El detonant d'aquest enfonsament ha estat la suspensió dels crèdits concedits pel FMI a l'Argentina, fonamentada per l'incompliment reiterat del govern de les propostes del Fons de reducció de la despesa pública, reestructuració impositiva i debilitament de la moneda nacional. La reacció de la població de retirar els seus diners i/o convertir-los en dòlars va portar al ministre d'Economia Domingo Carvallo a imposar per decret el «corralito», que és com s'anomena popularment la restricció bancària per la qual els argentins no podien retirar més de 250 dòlars o pesos a la setmana, deixant retinguts els estalvis en uns bancs que sense aquesta mesura haguessin fet fallida, ja que les reserves eren inferiors als dipòsits. Val a dir que el sistema bancari argentí està pràcticament recolzat en els bancs espanyols BBVA i BSCH.

És, com diu el Financial Times, «una barreja de mala sort i de mala administració en el curt termini» o, en un context més ampli, la problemàtica actual «emana de profunds problemes institucionals que daten del naixement de l'Argentina com a nació»?

Han estat molts els treballs que ens han arribat amb voluntat d'explicar la situació i proposar solucions i alternatives segons les diverses corrents de pensament. Entre les obres publicades, n'hi ha algunes que s'han escrit expressament per al lector espanyol, al que a priori la situació li preocupa especialment, tant pels llaços emocionals amb aquell país, com, més prosaicament, pel considerable impacte que té en l'economia espanyola els esdeveniments de la Argentina. No en va, l'argentí és el principal mercat exterior de les empreses espanyoles, que han vist reflectida la crisi del país austral en el compte de resultats i en la cotització a borsa.

D'aquests treballs per a espanyols té un especial interès el de Horacio Vázquez-Rial,¹ autor argentí afincat des de fa molts anys a Barcelona, i del que Eduardo Sotillos diu en el pròleg que «... conozco su amor por un pueblo al que ha consagrado gran parte de sus esfuerzos literarios y de investigación, sin eludir los riesgos que siempre provoca la denuncia y la limpieza de los espejos empañados (...) No sé si este libro está escrito desde la depresión que supone ser testigo de un mundo que se derrumba, pero no es una perla más, añadida al collar del desánimo. Argentina no necesita llantos, sino voces airadas que sobrepasen la denuncia y tomen la responsabilidad del futuro».

Vázquez-Rial interpreta la situació actual amb un llenguatge contundent, hereu del realisme màgic dels autors llatinoamericans. Pot ser veritat tot el que ens diu d'una societat que té uns valors i formes de vida similars a les nostres? L'autor fa un repàs sense pietat de la història més recent del seu país, interpretant brillantment els perquè de la situació actual.

El pròleg, que anomena Consideración previa, té un inici categòric que és tota una tesi: «La Argentina como país puede desaparecer en cualquier momento» perquè és un Estat molt vulnerable, amb àrees econòmiques més vinculades a Brasil o a Xile que a Buenos Aires, que té una moneda quasi sense valor i una incapacitat de recaptar impostos amb normalitat i ciutadans que encara voten Peròn i Evita sense que els importi que ja faci molts anys que són morts. Repassa després els trets principals de la crònica argentina dels últims cinquanta anys: oligarquies agràries, dictadures, exilis, repressions, morts i desapareguts i, més endavant: democràcia, perdó, neoperonisme, corrupció, màfies governamentals i crisi econòmica.

L'Argentina, a ulls de l'autor, ha estat un país de despropòsits, en el que les successives classes dirigents han pres massa vegades les decisions incorrectes en els moments claus. A finals de segle XIX, en un país creat al voltant del latifundi ramader es va fomentar la immigració segons la fórmula de «governar és poblar». La recerca d'homes i dones a Europa i Orient Mitjà va acabar en una temptativa fallida de desenvolupament agrícola que va dur a que els nouvinguts acabessin establint-se al litoral del Plata, i a la creació d'una enorme conurbació que ha descompensat durant dècades un territori gairebé buit: «la enorme i viva cabeza de un inmenso cuerpo demográfico anémico», diu Vázquez-Rial. Les poques indústries derivades de la ramaderia ubicades en les ciutats van absorbir escassament els primers fluxos immigratoris (saladores, frigorífiques, etc.) i alhora va produir una classe obrera organitzada segons els canons dels seus països d'origen: socialistes alemanys, anarquistes italians i espanyols i, en la petita burgesia, la seva organització més representativa: el Partit Radical.

La resposta immediata van ser legislacions restrictives que dificultaven aquestes organitzacions i que, en paraules de Vázquez-Rial, definiren l'oligarquia ramadera i la gran burgesia industrial durant tot un segle com una «clase nefasta por su pereza, su falta de ambición y su absoluta ineptitud para la convivencia democrática, que por sí misma es un factor de desarrollo».

La situació seudodemocràtica va durar fins la dècada dels 30, quan davant la crisi generalitzada del moment els sectors dirigents, van optar per una solució autoritària, comú a molts països europeus, però que a l'Argentina adquirí variacions diverses: governs militars «constitucionals»(?), cesarisme populista quasi feixista, pura i dura dictadura militar van governar el país a l'ombra de les hegemònies del planeta fins a 1982, amb el retorn a la «normalitat democràtica» dels governs del radical Raúl Alfonsín.

Aquests 50 anys d'absència democràtica estan marcats per la major o menor repressió sagnant sobre la població disconforme que, seguint els cicles polítics del moment, buscava formules d'organització política que qüestionaven el poder econòmic (quin altre?) de les velles classes dirigents. El gràfic de les víctimes és paral·lel al de l'economia argentina del moment: oscil·lacions segons la situació mundial i una constant que arriba fins ara: deute extern i creixent que ha finançat en cada moment les necessitats internes de l'Estat, fins i tot una guerra inútil i estúpida com va ser la de les Malvines el 1981.

Després del parèntesis radical d'Alfonsín de 1982 a 1989, va tornar al poder la fórmula populista del peronisme, aquesta vegada sota l'empara constitucional, que ha arribat fins als nostres dies, provocant una monumental fallida.

La corba creixent del deute extern ha deixat els argentins en mans del FMI i dels interessos de Washington, que ara amb dificultats econòmiques pròpies els ha abandonat a la seva sort. L'argumentació ha estat la ineficaç aplicació de les fórmules magistrals que els monetaristes del FMI reclamen, com a solució de tots els mals, a tots els països endeutats del món.

En aquest moment, agafa sentit el subtítol de l'obra de Vázquez-Rial. Què hi pintem els espanyols en tot això? Doncs que en els últims vint anys han estat les empreses espanyoles les principals beneficiàries del procés de privatització que tots els governs argentins han utilitzat in crescendo per pagar part del deute extern. Deute que ha finançat els seus interessos d'elite. Repsol, Telefónica, BBVA, BSCH, Aigües de Barcelona... han anat substituint els monopolis estatals per monopolis empresarials. Encara que han repatriat beneficis compensatoris a la inversió feta, ara, alarmats per la situació, fomenten l'impacte mediàtic i la intervenció del govern espanyol per protegir els seus interessos empresarials. Han oblidat les bones paraules que van servir per posar vaselina a l'apropiació de la majoria dels serveis públics argentins: fraternitat, Mare Pàtria, llaços històrics comuns, Espanya va bé i l'Argentina també hi anirà, etc.

Aquesta seqüència històrica del procés polític argentí demostra, a ulls d'Horacio Vázquez-Rial, la incapacitat de construir un Estat per aquells que són responsables de fer-ho. La barreja d'interessos polítics i econòmics, que l'autor no dubta de qualificar de mafiosa, entesa aquesta no com una organització delictiva, ni com una societat secreta, si no com un mètode que pot arribar a substituir l'Estat o com a mínim a proposar-se com a sistema alternatiu a aquest, inclús en el monopoli de la força, és la causa primera i principal dels mals que pateix el país sud-americà.

La sortida de la crisi demana una reformulació del paper de la política i dels polítics que Vázquez-Rial situa fins i tot en el terreny de la refundació de l'Argentina com Estat. És l'única solució. Però sembla que els esdeveniments van pel camí de complir les pitjors prediccions de l'autor. Les eleccions convocades per Duhalde presenten l'alternativa d'escollir entre dos candidats del partit de Perón. Menem, un dinosauri de la política argentina, que dirigí un govern farcit de casos de corrupció, responsable de

molta part de la catàstrofe actual, i que ara preconitza tornar a lligar el peso al dòlar i seguir les orientacions del Consens de Washington. Nèstor Kirchner, l'altre candidat, governador de Santa Cruz, de tendències neokeynesianes, però que massa lligat a l'aparell peronista i als seus iguals els poderosos governadors de les províncies, és difícil que tingui l'autonomia i el fervor del seu poble per dur a terme reformes importants i engrescadores com les del seu veí Lula. Malauradament, és molt possible, que en el millor dels casos, aquestes eleccions, al marge del resultat, no siguin més que un petit pas, esperem que no inútil, en el llarg camí de l'Argentina cap a la seva estabilitat i progrés.

Als argentins encara els hi queda molt per patir. Necessiten molt marge de maniobra i el nostre suport per sortir de la crisi. Clar que, per què han de ser «comprensives» les multinacionals espanyoles? La seva lògica interna ho prohibeix; de moment han rebaixat un 69% les seves inversions, i, des d'un punt de vista antropològic, han demostrat que no ho són de «comprensives» ni per als usuaris espanyols. Però, els ciutadans en general i l'esquerra en particular, hauríem de dir i fer alguna cosa, encara que l'Argentina no sigui ja primera plana mediàtica. Oi?

1 Vázquez-Rial, Horacio. El enigma argentino (descifrado para españoles). Ed. B. Barcelona. 2002.